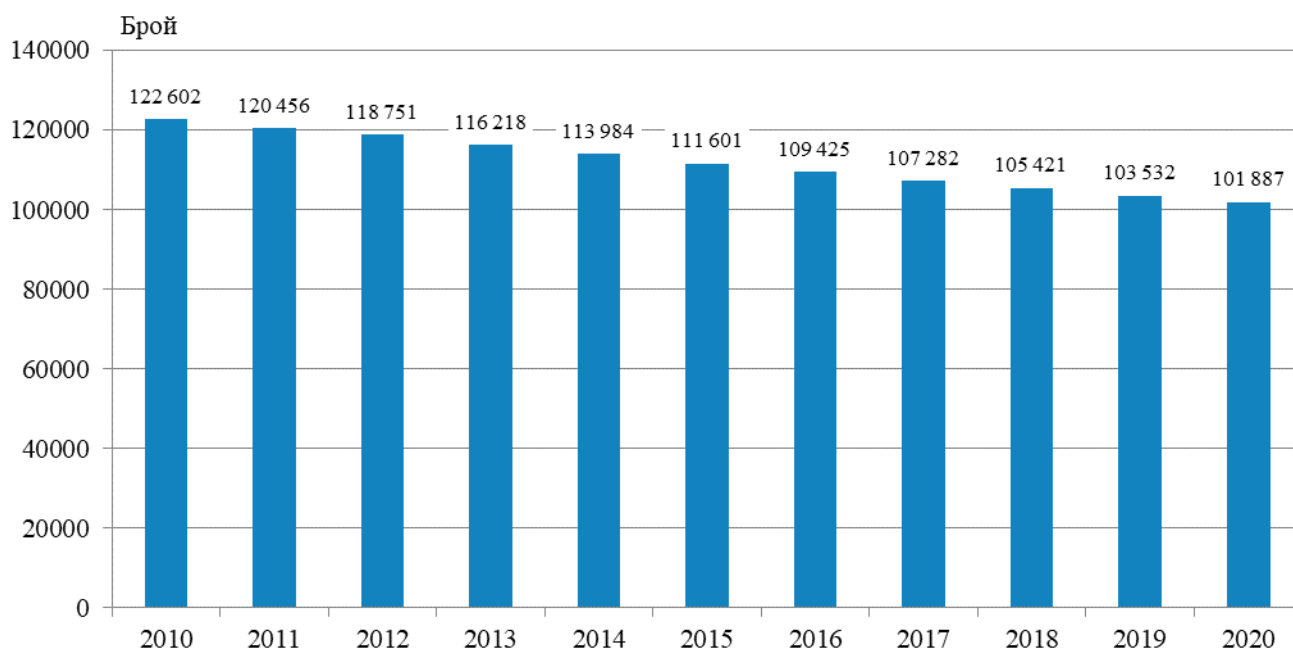

ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ В ОБЛАСТ СМОЛЯН ПРЕЗ 2020 ГОДИНА

Демографската картина на област Смолян през 2020 г. показва, че населението намалява и застарява, намалява абсолютният брой на живородените, нараства броят на умрелите лица, както и коефициентът на обща смъртност, намалява броят на изселените и се увеличава броят заселените. Намалява броят на сключените граждански бракове. Нараства броят на бракоразводите.

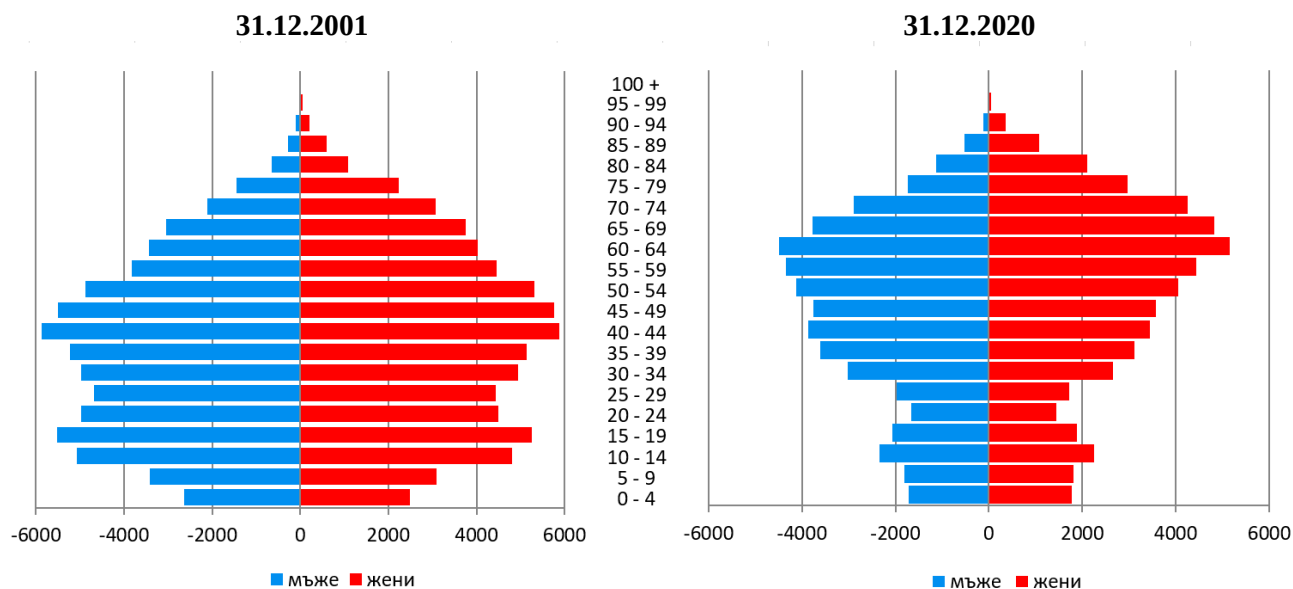
Към 31 декември 2020 г. населението на област Смолян е 101 887 души, което представлява 1.5% от населението на страната и нарежда областта на 27 място, като след нея е само област Видин. В сравнение с 2019 г. населението на областта е намаляло с 1 645 души, или с 1.6%.

Фиг. 1. Население на област Смолян по години

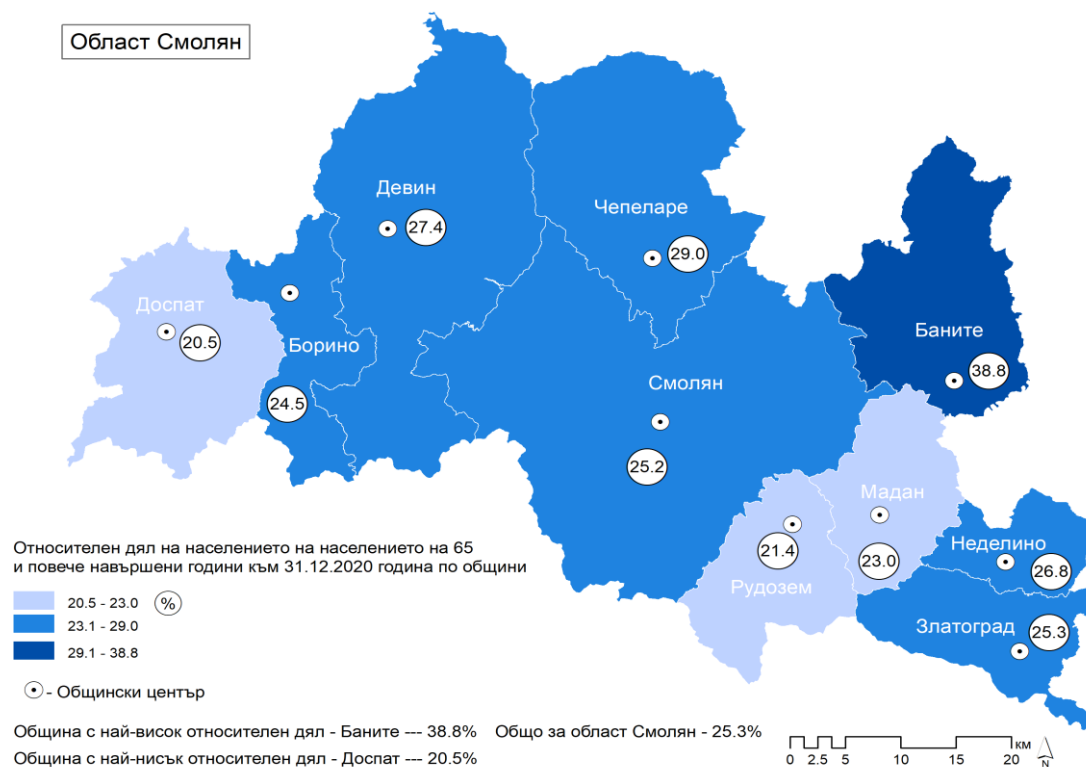

Мъжете са 48 940 (48.0%), а жените – 52 947 (52.0%), т.е. на 1 000 мъже се падат 1 082 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 54 години. С нарастване на възрастта се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население на областта.

Фиг. 2. Възрастова пирамида на населението на област Смолян

Фиг. 3. Относителен дял на населението на 65 и повече навършени години в област Смолян към 31.12.2020 г. по общини

Продължава процесът на остаряване на населението. В края на 2020 г. лицата на 65 и повече навършени години са 25 788, или 25.3% от населението на областта. В сравнение с 2019 г. дялът на населението в тази възрастова група нараства с 0.6 процентни пункта, а спрямо 2010 г. увеличението е със 8.1 процентни пункта.

Процесът на остаряване е по-силно изразен сред жените, отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 29.5%, а на мъжете - 20.8%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея по-ниската средна продължителност на живота при тях.

В регионален аспект дялът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в общините Баните (38.8%), Чепеларе (29.0%), Девин (27.4%) и Неделино (26.8%). Най-нисък е дялът на възрастното население в общините Доспат - 20.5%, Рудозем - 21.4% и Мадан - 23.0%.

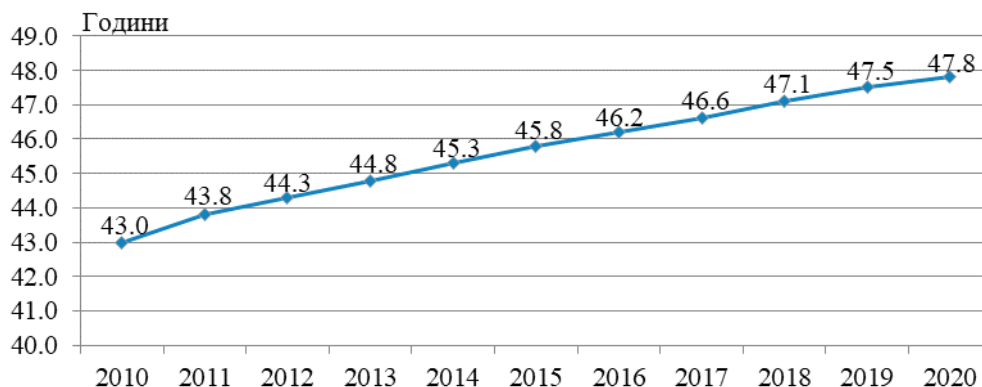
Към 31.12.2020 г. **децата до 15 години са 11 710, или 11.5% от общия брой на населението.** Спрямо 2019 г. този показател не е променен.

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в общините Рудозем - 14.4%, Мадан - 12.3%, Смолян и Доспат - 12.0% от населението на общината. Най-нисък е този дял в община Баните - 5.8%.

Към 31.12.2020 г. **общият коефициент на възрастова зависимост¹ е 58.2%,** или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат приблизително две лица в активна възраст. За сравнение през 2005, 2010 и 2015 г. този коефициент е бил съответно 39.2, 41.1 и 48.7%. Това съотношение е по-благоприятно в градовете – 53.9%, отколкото в селата - 64.3%. Най-неблагоприятно е съотношението в община Баните (80.6%), следвана от Чепеларе (64.8%), а най-благоприятно - в общините Доспат - 48.1% и Борино - 51.5%. За страната този показател е 56.7%, а за София (столица) - 48.5 %.

Остаряването на населението води до повишаване на неговата **средна възраст**, която от 43.0 години през 2010 г. нараства на 45.8 години през 2015 г. и достига **47.8 години в края на 2020 година.**

Фиг. 4. Средна възраст на населението в област Смолян

¹ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

Процесът на остаряване се проявява както в селата, така и в градовете, като в градовете средната възраст на населението е 46.0 години, а в селата - 50.2 години.

Тенденцията на остаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура - **под, във и над трудоспособна възраст**. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват, както остаряването на населението, така и законодателните промени² при определянето на възрастовите граници на населението при пенсиониране. За 2020г. тези граници за населението в трудоспособна възраст са до навършването на 61 години и 6 месеца за жените и 64 години и 3 месеца за мъжете.

Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2020 г. е 59 209 души, или 58.1% от цялото население, като мъжете са 31 827, а жените - 27 382. Трудоспособното население е намаляло с 1 545 души, или с 2.5% спрямо предходната година.

Към края на 2020 г. в над трудоспособна възраст са 30 165 души, или 29.6%, а под трудоспособна възраст - 12 513 души, или 12.3% от населението на областта.

**Таблица 1. Население под, във и над трудоспособна възраст
в област Смолян към 31.12.**

Година	Трудоспособна възраст		
	под трудоспособна	в трудоспособна	над трудоспособна
2010	12.8	64.9	22.3
2011	12.5	64.1	23.4
2012	12.3	64.0	23.7
2013	12.3	63.5	24.2
2014	12.3	62.5	25.2
2015	12.3	61.6	26.1
2016	12.3	61.0	26.7
2017	12.3	60.1	27.6
2018	12.3	59.4	28.3
2019	12.2	58.7	29.1
2020	12.3	58.1	29.6

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез **коефициента на демографско заместване**, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 години). Към 31.12.2020 г. това съотношение е 41. За сравнение, през 2005 г. 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 134 млади хора.

Най-благоприятно е това съотношение в общините Рудозем и Смолян - 46. Най-нисък е този показател в общините Баните и Неделино, където 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват съответно от 22 и 34 лица, влизащи в трудоспособна възраст.

² Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст са определени съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление № 30 на МС (ДВ, бр. 21/17.03.2000 г.).

Териториално разпределение на населението

Към 31.12.2020 г. в градовете живеят 57 776, или 56.7%, а в селата - 44 111, или 43.3% от населението на областта. За страната процентите са съответно 72.9 и 27.1.

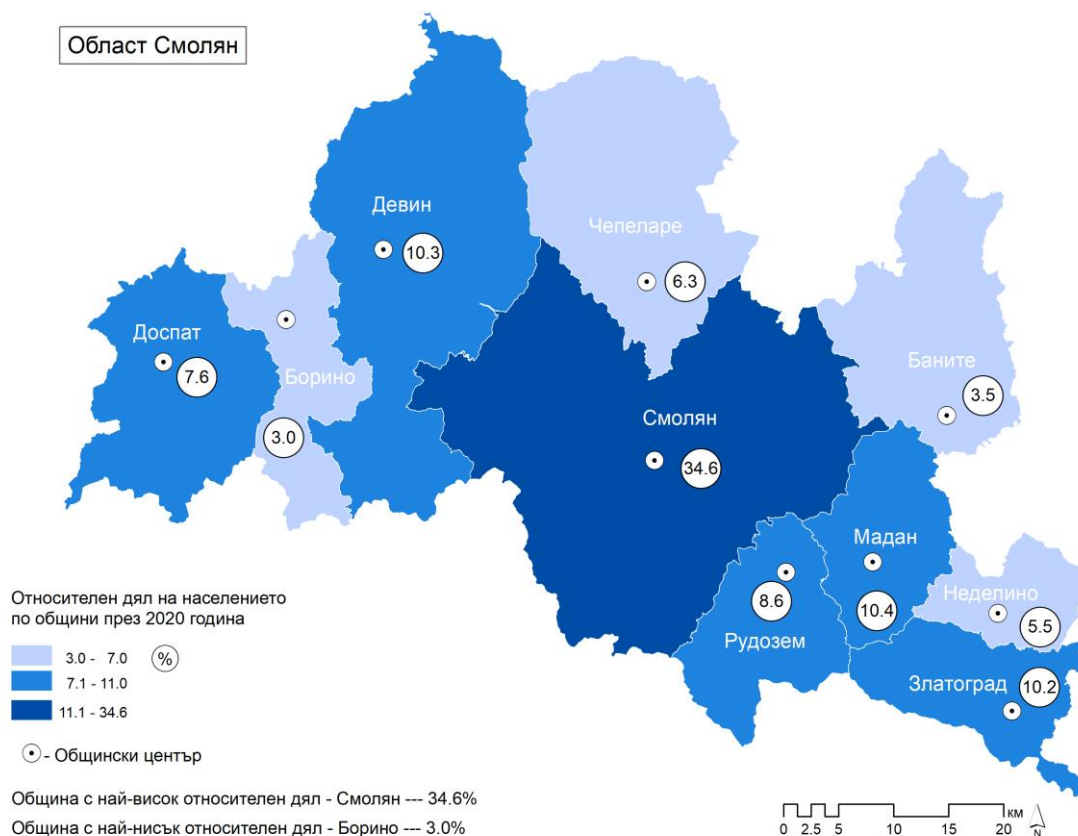
Към края на 2020 г. жителите на област Смолян живеят в 240 населени места, от които 8 са градове и 232 - села. Разпределението на населението по населени места е резултат от неговото естествено и механично движение.

Към края на годината населените места без население са 8. Най-голям брой населени места без население има в община Смолян.

В 90, или в 37.5% от населените места живеят под 50 души.

С население над 5 хил. души са четири града в областта и в тях живее 43.2% от населението.

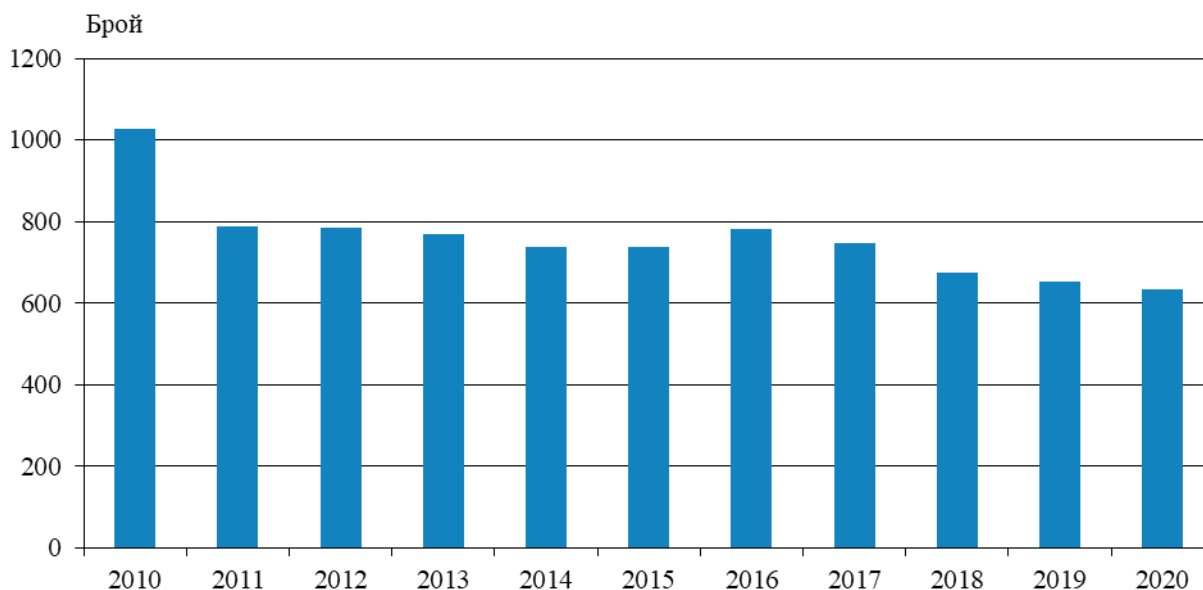
Фиг. 5. Относителен дял на населението в област Смолян по общини към 31.12.2020 година

Раждаемост

През 2019 г. в Област Смолян са регистрирани 632 родени деца, като от тях **631 (99.8%) са живородени**. В сравнение с предходната година броят на живородените е намалял със 15 деца, или с 2.3%.

Фиг. 6. Живородени в Област Смолян през периода 2010 - 2020 година

Коефициентът на обща раждаемост³ през 2020 г. е 6.1‰, а през предходните 2019 и 2018 г. той е бил съответно 6.2 и 6.3‰.

Броят на живородените момчета (267) е с 97 по-малък от този на живородените момичета (364), или на 1 000 живородени момчета се падат 1363 момичета. За сравнение в предходната година на 1 000 родени момчета се падат 917 момичета.

В градовете и селата живородените са съответно 393 и 238 деца. Коефициентът на раждаемост в градовете е 6.8‰, а в селата - 5.3‰. През 2019 г. тези коефициенти са били съответно 6.9 и 5.2‰.

В териториален аспект най-висока е раждаемостта в общините Рудозем - 7.7‰, Мадан - 7.2‰ и Доспат - 6.4‰. С най-ниска раждаемост през 2020 г. са общините Борино - 4.9‰, Девин - 4.7‰ и Баните - 3.0‰.

Общо за страната коефициентът на раждаемост е 8.5 на хиляда. Област Смолян е на 26 място в страната по този показател.

Броят на жените във фертилна възраст (15 - 49 навършени години), или размерът на родилния контингент и неговата плодовитост оказват съществено влияние върху равнището на раждаемостта и определят характера на възпроизводството на населението.

Броят на жените във фертилна възраст към 31.12.2020 г. е 17 852, като спрямо предходната година той намалява с 577, а спрямо 2018 г. - с 1 356 жени.

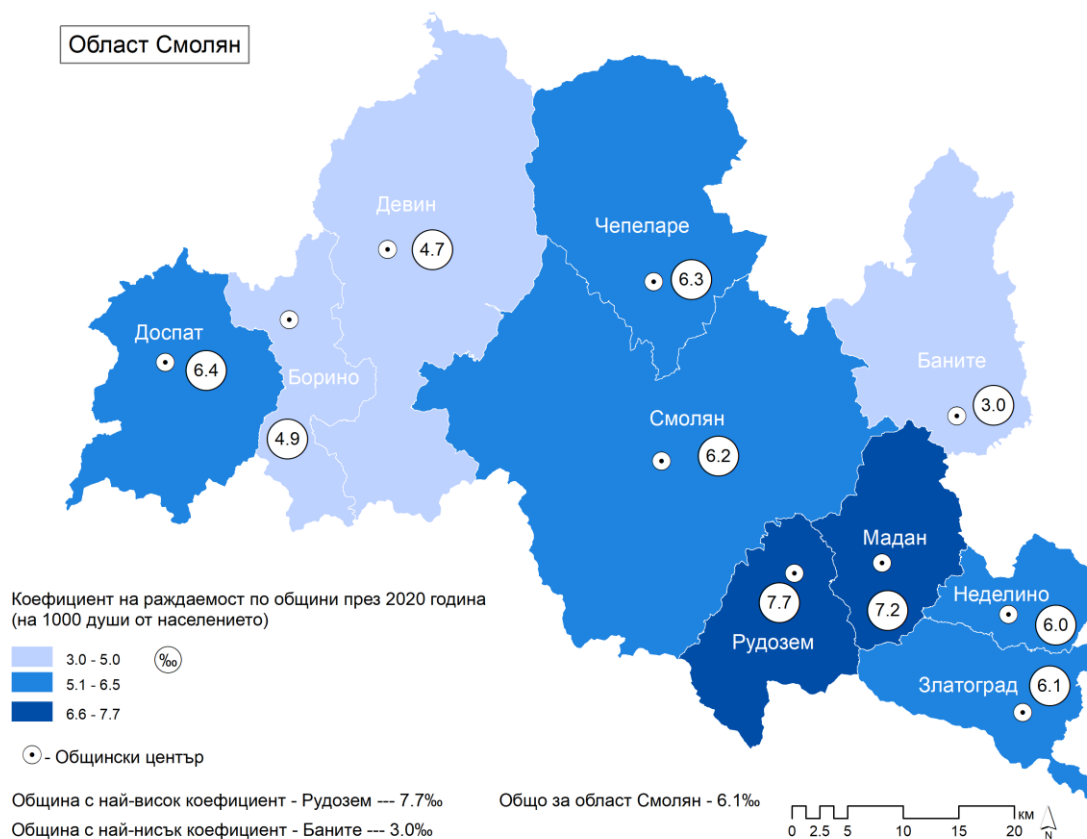
³ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

Съществено значение за намалението на раждаемостта оказват и измененията във възрастовата структура на родилния контингент. Трябва да се има предвид, че 77.4% от ражданията се осъществяват от жените на възраст от 20 до 34 години, които раждания през 2020 г. са 489 и намалява спрямо 2019 г. с 3.0 процентни пункта.

Броят на живородените деца от майки под 20 години - 24 деца (23 деца е за 2019 година). Увеличава се броят на живородените деца от жени на възраст над 35 години, от 102 през 2019 г. на 119 деца през 2020 година.

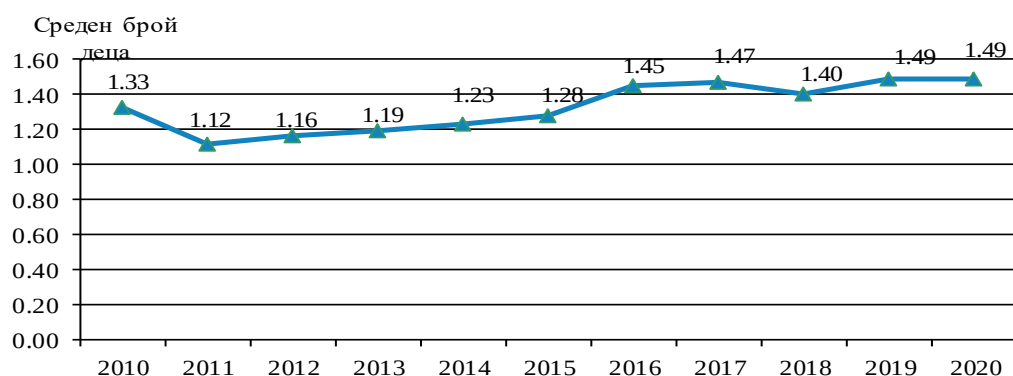
Тоталният коефициент на плодовитост⁴ е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. През 2020 г. средният брой живородени деца от една жена е 1.49. За сравнение, през 2005 г. той е бил 1.14 деца, а през 2015 г. - 1.28 деца.

Фиг. 7. Коефициент на раждаемост в област Смолян по общини през 2020 година

⁴ Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзrastовата плодовитост през отчетната година.

Фиг. 8. Тотален коефициент на плодовитост в Област Смолян през периода 2010 - 2020 година

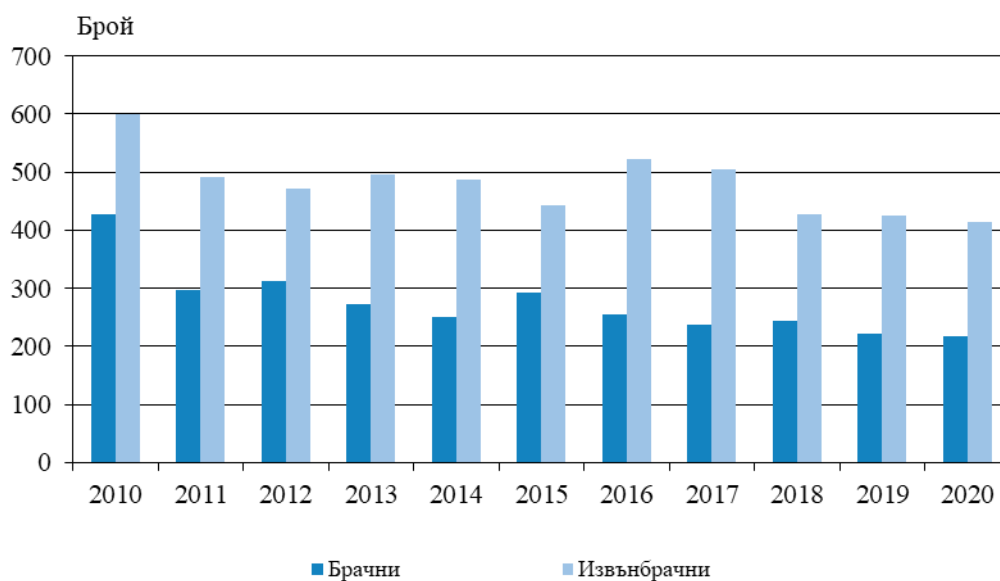
Тоталният коефициент на плодовитост общо за страната е 1.56 деца през 2020 година.

През 2020 г. средната възраст на майката при раждане на дете в областта е 29.9 години, а на първо дете - 28.1 години.

Регистрирани са 13 случая на многоплодни раждания, при 3 през 2019 година.

През 2020 г. броят на живородените извънбрачни деца е 414, или 65.6% от всички живородени. Техният относителен дял намалява незначително в сравнение с 2019 г. година.

Фиг. 9. Живородени брачни и извънбрачни деца в Област Смолян през периода 2010 - 2020 година

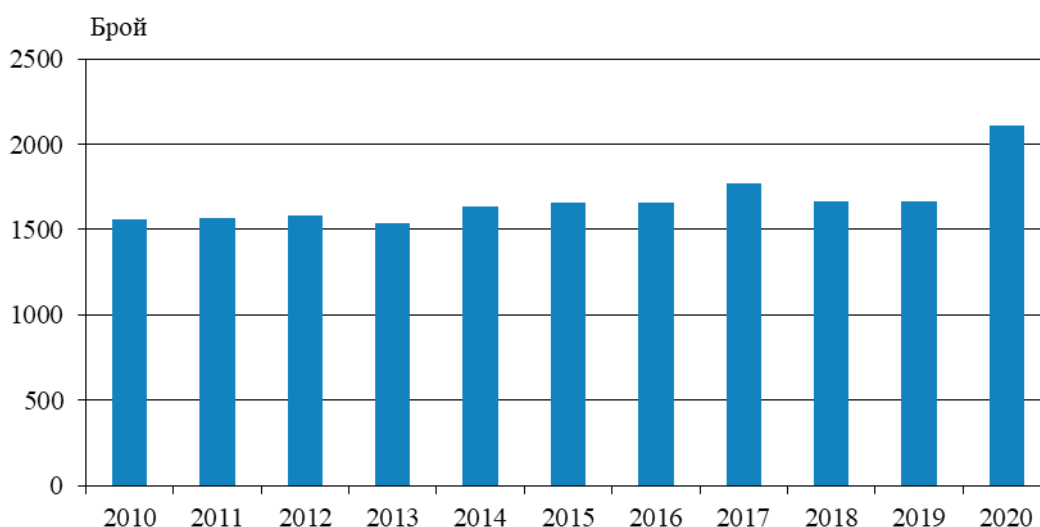
В териториален аспект най-висок е относителният дял на извънбрачните живородени в общините Баните (90.9%), Чепеларе (82.9%) и Смолян (по 74.2%), а най-нисък - в Борино (26.7%) и Доспат (30.0%).

Смъртност

През 2020 г. са умрели 2 107 души, а коефициентът на обща смъртност⁵ е 20.5‰. Спрямо предходната година броят на умрелите нараства със 442 случая, или с 26.5%.

Смъртността сред мъжете (22.7‰) продължава да бъде по-висока в сравнение със смъртността сред жените (18.5‰). През 2020 г. на 1 000 жени умират 1 141 мъже. Продължават и силно изразените различия в смъртността сред градското и селското население. Коефициентът на смъртност е по-висок в селата (25.8‰) отколкото в градовете (16.5‰).

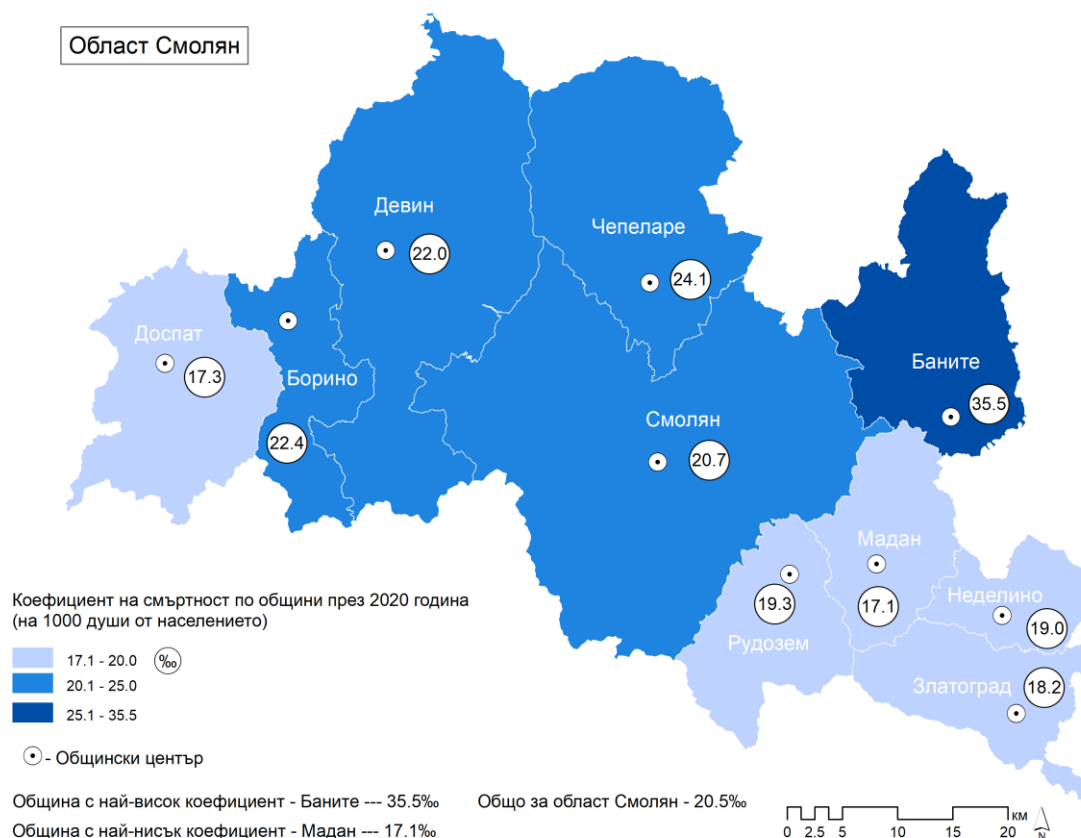
Фиг. 10. Умрели в област Смолян през периода 2010 - 2020 година

С най-висока смъртност в областта се отличават общините Баните (35.5‰), Чепеларе (24.1‰) и Борино (22.4‰). С най-ниска смъртност са общините Мадан - 17.1‰, Доспат - 17.3‰ и Златоград - 18.2‰.

⁵ Брой умрели лица на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

Фиг. 11. Коефициент на смъртност в област Смолян по общини през 2020 година

Показателят за преждевременната смъртност⁶ през 2020 г. (19.4%) Намалява спрямо предходната 2019 г. (22.4%). В стойностите на показателя за преждевременна смъртност има съществени разлики при мъжете и жените. Умрелите жени на възраст до 64 навършени години са 11.3% от всички умрели жени, а сред мъжете този относителен дял е близо два пъти и половина по-голям - 26.5%.

През 2020 г. в областта е починало 3 дете на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност⁷ е 4.8‰ и нараства в сравнение с 2019 година с 3.3‰.

⁶ Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиралията.

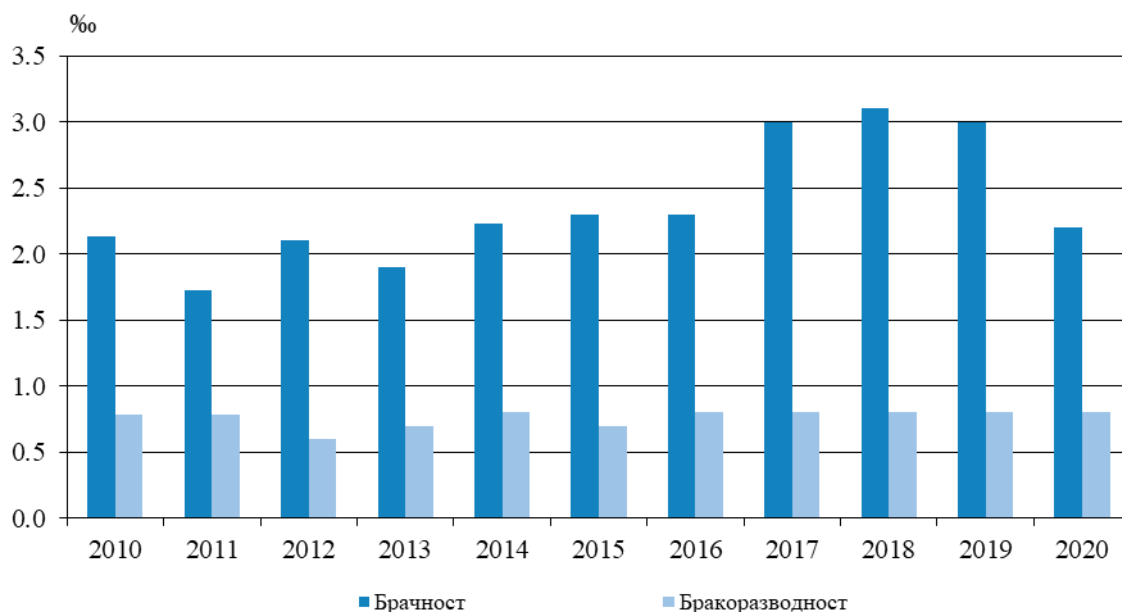
⁷ Брой умрели деца на възраст до 1 година на 1 000 живородени деца.

Бракове и разводи

Регистрираните юридически бракове в област Смолян през 2020 г. са 225 и са с 89 по-малко от предходната година. От всички регистрирани бракове 57.8% (130) са сред населението в градовете, докато в селата са сключени 95 брака. Броят на сключените бракове определя коефициента на брачност⁸, който през 2010 г. е 2.1‰, а през 2020 г. - 2.2‰.

Средната възраст при първи брак на мъжете през 2020 година е 36.2, а на жените 33.2 години.

Фиг. 12. Коефициенти на брачност и разводимост в област Смолян през периода 2010 - 2020 година

С най-много бракове на 1 000 души от населението е община Мадан (3.8‰), следват общините Неделино (3.0‰) и Рудозем (2.5‰). Най-нисък е коефициентът на брачност в общините Баните - 0.6‰, Чепеларе - 1.1‰ и Доспат - 1.8‰.

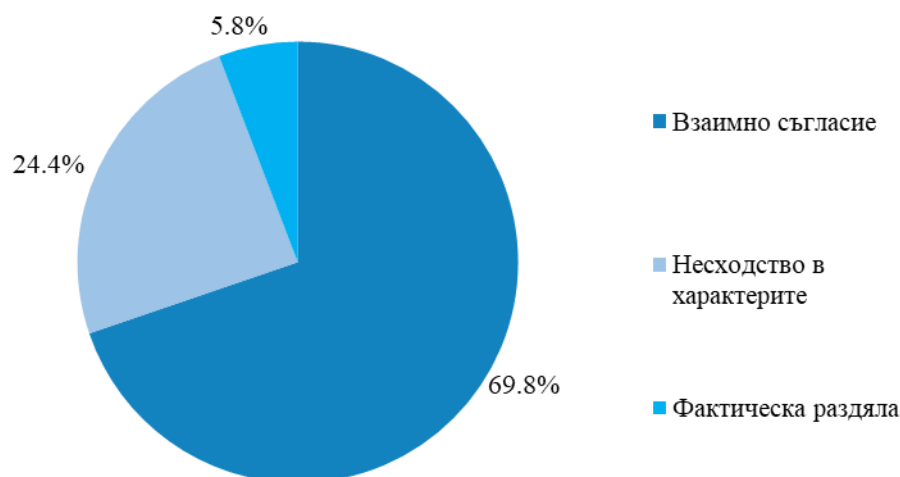
Броят на разводите през 2020 г. е 86 и е с 5 повече от този през 2019 година. От всички прекратени бракове 65.1% се отнасят за населението в градовете.

Най-голям е дялът на браковете, прекратени по „взаимно съгласие“ (69.8%), следват причините „несходство в характерите“ (24.4%) и „фактическа раздяла“ (5.8%).

Средната възраст при развод на мъжете през 2020 година е 46.6, а на жените 43.1 години.

⁸ Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

Фиг. 13. Бракоразводи по причини в област Смолян през 2020 година

Миграция на населението

През 2020 г. изселените от област Смолян са 2 286, от които 100 в чужбина и 2 186 в рамките на страната, като от тях 616 сменят местоживеенето си в рамките на областта. По-голям е броят на изселените мъже (1 157) в сравнение с този на жените (1 129).

По отношение на възрастовата структура с най-голям относителен дял сред преселващите се са лицата във възрастовата група 20 - 39 години (34.9%), следвани от 40 - 59-годишните (27.6%). По-малък е делът (23.6%) на лицата под 20 години и на тези на 60 и повече навършени години - 13.9%.

През 2020 г. заселените в областта са 2 117 (1 744 през 2019 г.), като жените са повече – 1 094, а мъжете – 1 023.

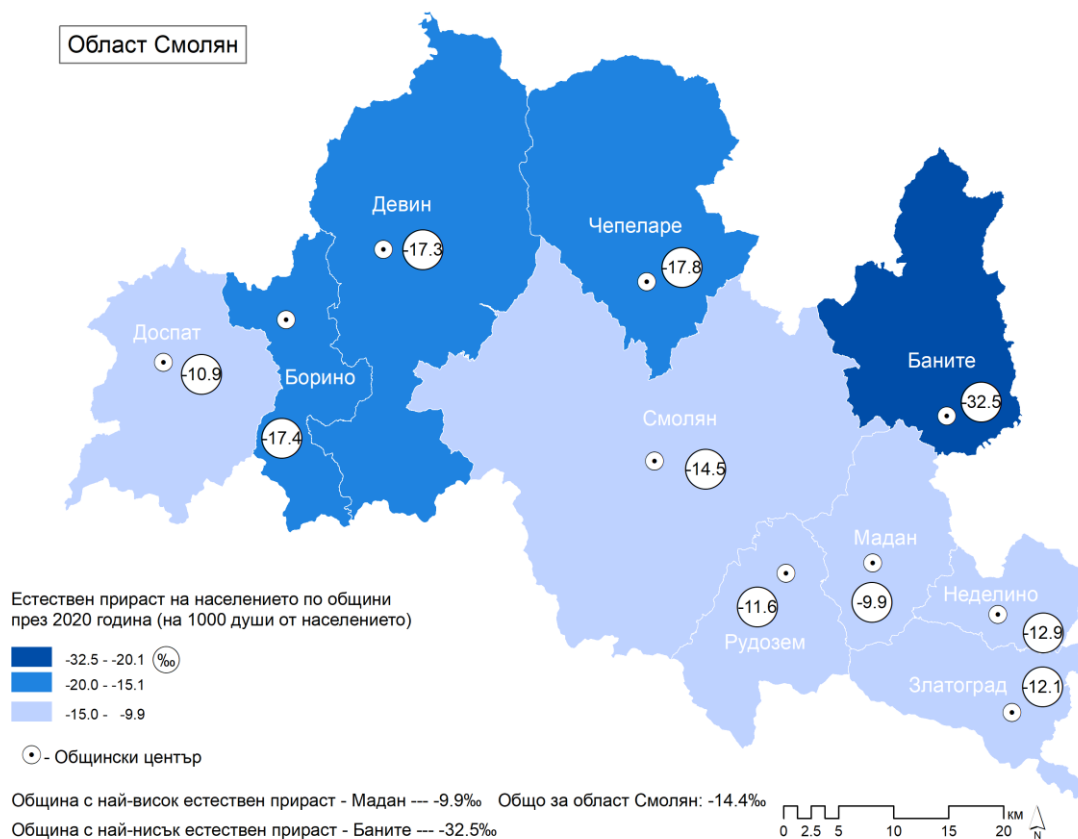
Сред дошлите да живеят в областта 33.3% са във възрастовата група 20 - 39 години, а 27.6% са на възраст 40 - 59 години. Лицата под 20 години, както и най-възрастните - на 60 и повече години са по 19.6%.

Естествен и механичен прираст на населението

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на област Смолян се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. През 2020 г. в резултат на отрицателния естествен прираст населението на областта е намаляло с 1 476 души.

Фиг. 15. Естествен прираст на населението в област Смолян през 2020 г. по общини (на 1 000 души)

Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествения прираст, е минус 14.4‰. Коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 9.7‰, а в селата - минус 20.5‰, или намалението на населението в областта в резултат на естествения прираст се дължи предимно на негативните демографски тенденции в селата.

През 2020 г. всички общини в област Смолян имат отрицателен естествен прираст.

С най-малки по абсолютна стойност коефициенти на отрицателен естествен прираст са общините Мадан (-9.9‰), Доспат (-10.9‰) и Рудозем (-11.6‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст са общините Баните, Чепеларе и Борино, в които той достига съответно минус 32.5, минус 17.8 и минус 17.5‰.

Коефициентът на естествения прираст общо за страната през 2020 г. е минус 9.5‰.

Всички области в страната са с отрицателен естествен прираст, като с най-ниска стойност е този показател в областите София (столица) (-3.5‰), Варна (-5.7‰) и Сливен (-6.4‰). С най-високи абсолютни стойности са областите Видин (-21.9‰), Монтана (-18.2‰) и Габрово (-18.1‰).

Съществено влияние върху броя и структурите на населението оказва и механичният прираст (нетното салдо от миграцията), който също е отрицателен - минус 169 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от областта.

Намалението на населението в резултат на миграцията (вътрешна и външна), измерено чрез коефициента на нетната миграция, е -1.7‰ и е значително по-малко от миналогодишното (-8.3‰).

През 2020 г. три общини на област Смолян имат положителен механичен прираст – Чепеларе (11.6‰) и Златоград (1.4‰) и Доспат (0.1‰). Останалите общини са с отрицателен механичен прираст, като с най-голямо намаление на населението в резултат на миграция са общините Неделино (-17.7‰), Баните (-15.6‰) и Мадан (-2.3‰).

Методологични бележки

Броят и структурите на населението към края на всяка година се изчисляват на базата на данните от предходната година и данните за естественото и механичното движение на населението през текущата година.

Източник на данните за броя и структурите на населението е Информационна система „Демография“ в Националния статистически институт. Източник на данните за естественото и механичното движение на населението (раждания, умирения, бракове, разводи, вътрешна миграция) е Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението. Те се регистрират чрез документите образци ЕСГРАОН - ТДС: съобщение за раждане, съобщение за сключен граждански брак, съобщение за прекратен граждански брак, съобщение за смърт и адресна карта за промяна на настоящ адрес.

Източник на данните за външната миграция са Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението, образец ЕСГРАОН - ТДС: адресна карта за промяна на настоящ адрес; Националната агенция за приходите; Националният осигурителен институт; Министерството на вътрешните работи; Оценки на емиграционните потоци.

Данните за броя на населението и за настъпилите демографски събития в териториален разрез са представени според административно-териториалното устройство на страната към 31.12. на съответната година (населени места, общини, области) и статистически райони по настоящ адрес. Това е адресът, който отговаря на документално заявеното местоживее на лицето.

Възрастта на населението в края на годината е изчислена към 31.12. в навършени години. Възрастта на лицата при настъпване на демографско събитие се изчислява в навършени години въз основа на датата на раждане и датата на съответното събитие, т.е. възрастта, която лицата са достигнали при настъпване на събитието.

При изчисляване на демографските показатели се използва съвкупността на средногодишното население. Средногодишният брой на населението е средна аритметична величина от изчисленото население към края на предходната и края на отчетната година.

Демографски процеси в област Смолян през 2020 година